

Speleološki objekti okolice Prezida u Gorskom kotaru

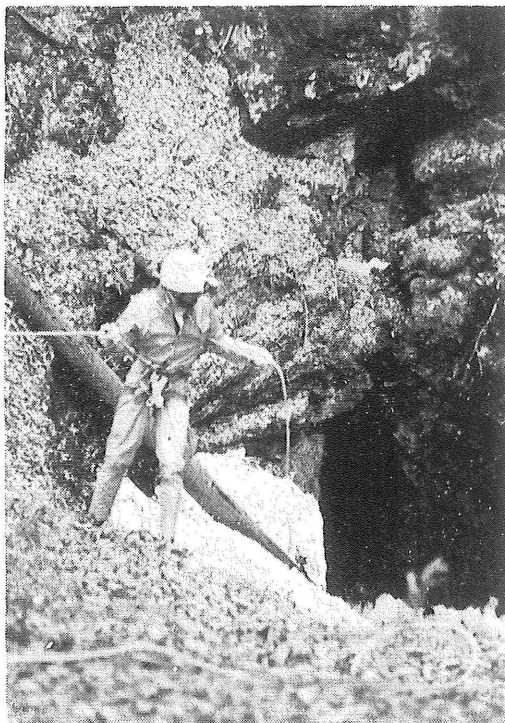
OZREN LUKIĆ

Područje Gorskog kotara oduvijek je privlačilo pažnju zagrebačkih speleologa. Na tom krškom terenu istraživali su mnogi speleolozi te postoji mnogo istraženih speleoloških objekata. Usprkos tome dugogodišnjem istraživačkom radu, još uvijek ima tzv. »bijelih mrlja« na, zasad, nepostojećoj speleološkoj karti Hrvatske. Jedna od takvih je i područje Prezida nedaleko od Cabra, uz samu granicu Hrvatske i Slovenije. Prezid se nalazi na nadmorskoj visini od 765 m, dok se sjeveroistočno nalazi brdovit kraj s vrhovima do 1000 m, a jugozapadno planinski masiv čiji vrhovi dosežu i iznad 1400 m. Cijeli teren je iznenađujuće lako prohodan zbog mnogih puteva, velikim dijelom asfaltiranih, koje koristi šumarija za svoje potrebe. Međutim, zbog snijega koji obilno pada u zimskim mjesecima, pristup vozilom u više krajeve moguć je tek od šestog mjeseca pa do prvih snjegova, tj. do jedanaestog mjeseca. Zbog veličine istraživanog terena i dobrih puteva služili smo se za vrijeme istraživanja osobnim automobilima, bez kojih bi rezultati bili znatno skromniji.

Kronologija istraživanja

Sređujući arhivu SO PD »Željezničar« naišao sam na štire podatke o špilji Trbuhovici kod Prezida. Naknadno sam u literaturi pronašao djelomični nacrt i opis te špilje (1). U razgovoru sa S. Božičevićem saznao sam da je i on, također, samo djelomično istraživao navedenu špilju 1976. godine. Sva ta »djelomična istraživanja« potakla su nas da odemo na prvo rekognosciranje špilje Trbuhovice i okolnog terena, što smo i učinili 7. 11. 1986. (S. Hudec, O. Lukić). Prilikom prvog kontakta sa stanovnicima Prezida iznenadili smo se njihovim gostoprimstvom i razumijevanjem našeg interesa da istražujemo podzemlje toga kraja. Niti u jednom trenutku nas nitko nije pitao zašto idemo u jame. Smatrali su to sasvim normalnim. Ne znam je li to zbog blizine Slovenije ili zbog samih ljudi toga kraja, ali kako god bilo, divno su nas primili. Tom prilikom smo upoznali Bogdana Mlakara — Pikena, koji se bavi sabiranjem materijala za Zavičajnu zbirku, te Zoranu Ožbolta i njegovu porodicu. Ovom prilikom se svima njima zahvaljujem, jer bez njihove pomoći ne bi bilo moguće izvršiti opsežno istraživanje u relativno kratkom vremenu našeg boravka na terenu. Zahvaljujući Mlakeru saznali smo da su na tom terenu istraživali i slovenski speleolozi 1972. godine te da su istražili 7 objekata u neposrednoj okolici Prezida (neke od

njih smo i mi ponovili), od kojih je Berinškovo brezno najdublja jama, 150 m dubine. Nažalost, za ostale objekte nisam uspio saznati nikakve druge podatke osim imena i netočnih koordinata ulaza (2). Boraveći tada u Prezidu dva dana, djelomično smo obišli špilju Trbuhovicu i topografski snimili špilju Brlog (duž. 40 m, dub. 20 m). Iduće istraživanje obavili smo za prvomajske praznike, točnije od 30. 4—3. 5. 1987. Tom prilikom na terenu je bilo 8 speleologa (SO PD »Željezničar« i SO PD »Dubovac«) s tri vozila, tako da smo mogli raditi u tri neovisne grupe. Zahvaljujući Bogdanu i Zoranu, koji su nam unaprijed odlično organizirali vodiče, uspjeli smo za nepuna tri dana istražiti 15 speleoloških objekata. No, treba napomenuti da se radi o plićim jamama (do 100 m dubine), što nam je na (ne)sreću olakšalo istraživanje. Najduža tada istražena špilja bila je Pojetova jama (duž. 110 m, dub. 58 m) a najdublja Brlava jama (dub. 70 m). U većini objekata na dnu se nalazi snijeg, tako da postoji mogućnost daljnjeg napredovanja u toplijim dijelovima godine. Svi objekti se nalaze u blizini Prezida, Kozjeg Vrha i Crnog Laza, a

Jama Grobnek — rung II

Foto: J. Posarić

do jugozapadnog dijela terena, koji je ujedno i viši, nismo uspjeli doći zbog snijega na cesti. Dana 30. 5. 1987. tročlana ekipa (R. Dado, A. Šimunović, K. Zebec) istražila je Jamu u Praprotnoj dragi (duž. 48 m, dub. 100 m), i to je ujedno najdublja jama koju smo dosad istražili na tome području.

Opis Jame u Praprotnoj dragi

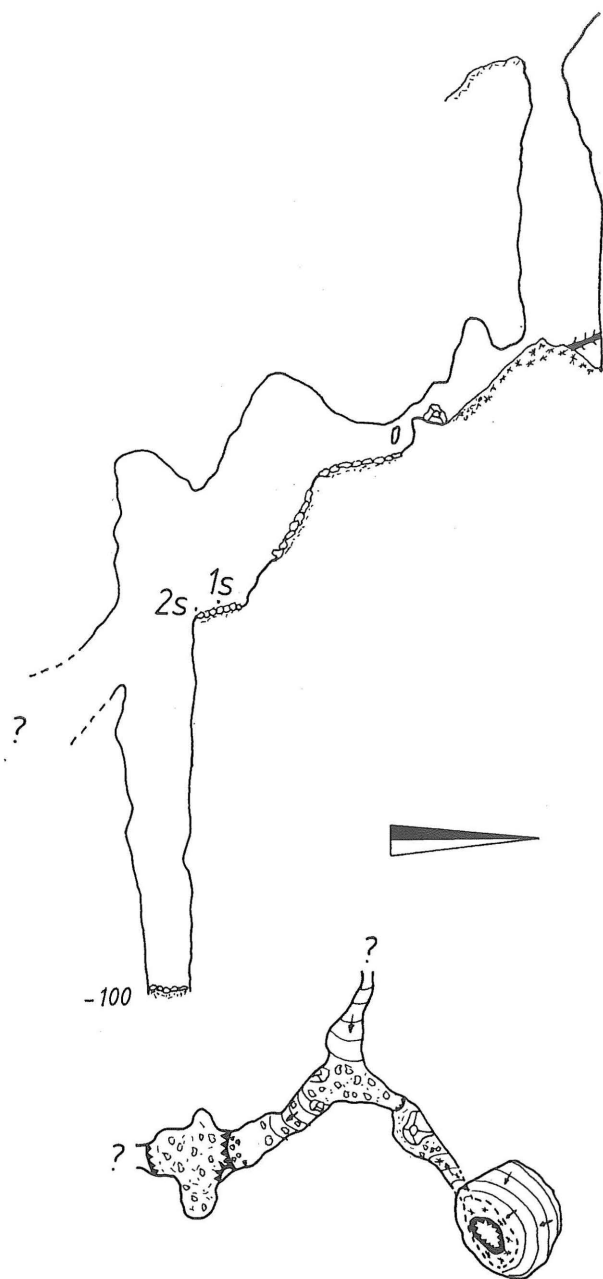
Jama se nalazi jugozapadno od Prezida, u području zvanom Praprotna draga. Do jame se dolazi cestom koja se odvaja kod Kozjeg Vrha za Milanov Vrh te dalje makadamom do Praprotno drage. Točan položaj otvora jame je: x 5048,490
y 5461,820
z 903 m

Jama je po morfološkom tipu koljencičast objekt bez tekuće vode, osim vode cijednice. Nema određenu hidrogeološku funkciju, a postanak je predisponiran tektonskim elementima, tj. pukotinama koje su naknadno korozivnim djelovanjem vode oblikovale i formirale današnji oblik objekta. Jama se sastoji od dvije vertikale; ulazne 30-metarske prevjesne vertikale i završne 37-metarske, a dio između njih čini kosina i stepenica od 2,5 m. Dno kanala je prekriveno kamenim kršjem, osim pod ulaznom vertikalom, gdje se nalazi snježni sipar. Na dubini od 70 m postoji neistražen vertikalni odvojak do kojeg bi trebalo prijeći oko 10 m po zidu kružne dvorane.

Geološke i hidrogeološke karakteristike terena

Najstarije naslage istraživanog terena predstavljene su gornjetrijaskim dolomitima koji se prostiru u najnižem dijelu terena odnosno uz samo mjesto Prezid. Karakteriziraju plitkovodnu sedimentacijsku sredinu koja je nastupila nakon donjetrijaske kopnene faze. Nastavkom transgresivnih djelovanja i produbljivanjem sedimentacijskog bazena, dolazi do kontinuirane sedimentacije debelih naslaga jurskih vapnenaca i dolomita. Kredne naslage transgresivno leže na starijim malmskim vapnencima, a zastupljene su vapnenim brečama i vapnencima. Sve te naslage tektonski su poremećene rasjedima smjera NW—SE i N—S. Naglašena tektonika svakako je utjecala na stvaranje velikog broja speleoloških objekata koje susrećemo na ovom terenu. Najveći broj istraženih objekata formiran je u malmskim vapnencima i mrljastim vapnencima lijasa, dok su najdublje istražene jame vezane uz donjokredne vapnence (Jama u Praprotnoj dragi, Brlava jama, Jama kod partizanske bolnice). Trijaski dolomiti predstavljaju polupropusne naslage te se u kontaktu s jurskim sedimentima javljaju izvori i izvor-špilje (Špilja Trbuhovica, Jama Pod Skalo) predisponirane tektonskim elementima.

Gledano sa hidrogeološkog stanovišta područje Prezida predstavlja podzemnu razvodnicu odakle se vode dreniraju u smjeru izvora rijeke Ljubljanice, tj. u smjeru sjevero-

JAMA U PRAPROTNOJ DRAGI
SO PDŽ

0 20 m

TOP. SNIMIO: R. DADO

CRTAO: O. LUKIĆ

zapada, i u smjeru jugoistoka, tj. u sliv rijeke Kupe. Hidrogeološka funkcija speleoloških objekata ovog područja je nestalna, odnosno služe samo kao povremeni ponori u vrijeme obilatih oborina i u periodu otapanja snijega. Uglavnom su to suhe jame ili jame s vodom cijednicom, dok se tokovi formiraju samo u vrijeme hidrološkog maksimuma. Po morfološkom tipu su to jednostavni objekti dok su genetski vezani uz tektonsko-erozijsko-korozijske elemente. Područje sliva tih objekata bilo bi teško definirati jer se nalaze u zoni podzemne razvodnice, a nemaju stalni tok tako da bi trasiranje podzemnih tokova bilo teško izvodivo. Izuzetak ovih karakteristika su Špilja Truhovica i Špilja Sušica koje su stalni izvori te su kaptirani za potrebe Prezida.

Zaključak

Dosadašnja speleološka istraživanja ovoga terena nisu dala neke »rekordne« rezultate niti o pitanju dubine, a niti dužine. Teoretski gledano potencijalna dubina, s obzirom na geološku građu, iznosi oko 400 m, no to možemo potvrditi ili oboriti samo daljnjim istraživačkim radom na terenu. Perspektiva daljeg istraživanja vjerojatno leži na geografski višem području, odnosno terenu još južnije od Prezida. To znači da će slijedeća istraživanja biti izvršena zapadnije od Gerova odnosno sjevernije od vrhova Snježnika i Risnjaka. Uvjeti za rad su vrlo dobri tako da svi daljnji rezultati ovise samo o našoj stvarnoj za-

interesiranosti da riješimo još jednu »bijelu mrlju« na nepostojećoj speleološkoj karti Hrvatske.

Pojetova jama

Foto: J. Posarić

CAVING IN THE AREA OF PREZID IN GORSKI KOTAR

Summary

Within the period of 1986/87, cavers of the Speleo Club Željezničar, Zagreb, investigated 17 pits of minor depth in the area of Prezid, near Čabar in Gorski kotar. The deepest is The Pit in Praprotna draga (— 100 m). Geological structure of the area belongs to the mesozoic origin, with limestone beds more extended than dolomites. Most of the explored cavities are formed in jurassic rocks, while

their hydrogeologic function is limited to the period of hydrologic maximum, when they figure as sinkholes; with exception of two spring-caves, permanently watered. The investigated field is positioned on a watershed between the rivers of Ljubljanica and Kupa, to the effect that subterranean waters cannot be easily and precisely spotted.

LITERATURA

1. M. Malez. Neki značajniji speleološki objekti s vodom u kršu i njihov praktički značaj. Krš Jugoslavije 6: 112—113. Zagreb, 1969.
2. A. Majović. Prepad u Prezidanskih gozdovih. Bilten JS PD »Željezničar« 11. Ljubljana 1973.
3. Tumač osnovne geološke karte za list Delnice, L 33—90. Beograd, 1985.